

„LEGYEN LELKE ISTEN ÁRNYÉKÁBAN”

A tatai zsidó temető története és 18-21. századi sírkövei

Szerkesztette:
Kerti Katalin - Simonik Péter

„LEGYEN LELKE ISTEN ÁRNYÉKÁBAN”

A tatai zsidó temető története és 18-21. századi sírkövei

Szerkesztette:

Kerti Katalin - Simonik Péter

„LEGYEN LELKE ISTEN ÁRNYÉKÁBAN”

A tatai zsidó temető története és 18-21. századi sírkövei

Szerkesztette:

Kerti Katalin - Simonik Péter

Tata Város Önkormányzata

Tata

2023

Írta:

Balogh István
Kerti Katalin
Mislovics Erzsébet
Simonik Péter

A tanulmányokat lektorálta és a forráskiadásban közreműködött:

Dr. Bányai Viktória

Technikai szerkesztő:

Simonik Péter

Fotó:

Simonik Péter

Borító:

Görözdí Géza

A
kötet alapjául szolgáló kutatást
a
Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány
a
kiadvány megjelentetését
Tata Város Önkormányzata
támogatta

ISBN: 978-615-80578-6-8
(e-könyv)

Kiadja:

Tata Város Önkormányzata

Felelős kiadó:

Michl József, polgármester

Az elpusztított tatai és Tata környéki zsidó családok emlékének

TARTALOMJEGYZÉK

Köszöntő	9
Előszó	11
 Simonik Péter:	
„A keserűség hangjai hallatszanak városunkban”. A tatai zsidó temető története és 18-21. századi síremlékei	13
 Balogh István - Mislovics Erzsébet:	
Goldberger Izidor feliratgyűjteménye a tatai zsidó temető korai sírköveiről	47
Goldberger Izidor eredeti leiratai (forráskiadás)	51
Goldberger Izidor eredeti leiratai a rabbik, háznépük és fontos személyek sírköveiről (forráskiadás)	89
Goldberger Izidor eredeti leiratainak fordításai	97
Goldberger Izidor eredeti leiratainak fordításai a rabbik, háznépük és fontos személyek sírköveiről	133
Goldberger Izidor leiratai között nem szereplő 18. századi feliratok	140
Goldberger Izidor leiratai között nem szereplő 18. századi feliratok fordításai	144
 Balogh István – Mislovics Erzsébet:	
A tatai zsidó temető 18. századi síremlékei	149
 Kerti Katalin – Simonik Péter:	
„Méltán kiérdemeltették a köztiszteletet”. A helyi gazdasági élet jeles alakjai a tatai zsidó temetőben	165
 Simonik Péter:	
Módszertani bevezető a tatai temető adattárának használatához	193
ADATTÁR (Balogh István – Kerti Katalin – Simonik Péter)	199
SÍRHELY-MUTATÓ (Simonik Péter)	661
NÉVMUTATÓ (Simonik Péter)	691

Goldberger Izidor eredeti leiratainak fordításai

A fordítás alapjául szolgáló mű: *Hazofe Quartalis Hebraica*, Edd. Dr. L. Blau, Dr. M. Guttmann és Dr. S. Hevesi, Tomus VII. Fasciculus 1., Budapest, 1922. 53-66.

Források a zsidóság történetéhez Magyarországon, Jisrael Goldberger, 1 (alef)

Az első sírkövek Tata városában [1740-től 1806-ig]

A/5A/38³

(1)

II. sor 47. sírkő

Itt nyugszik

És Jakov útnak indult (1Móz.32,2) az élet útján

Mindenkivel mindenkoron jótékonykodott

osztogatta pénzét

a diaszpóra beli és a jeruzsálemi szegényeknek

a háza tárva-nyitva állt, mint Ben Kalba Szavua,,

Jeruzsálem egyik leggazdagabbjának háza.Jaj, a szépség, amely veszendőbe ment!

Gyászolta és siratta mindenki, akiben

istenfélelem volt, ő az a nagylelkű

a tiszteletreméltó Jakov, az áldott emlékü Joel fia,

aki elhunyt jó hírnévben,

az örökkévalóságba költözött az ötödik napon, Sziván hónap 14-én, (csütörtök, június 09.)⁴

„Ti pedig, kik ragaszkodtok az Örökkévalóhoz, a ti Istenetekhez, mindnyájan éltek ma” (5Móz. 4,4)

Eltemették azon a napon, délben az 5500. évben (1740. június 09.)

Legyen a lelke összekötve az igazakkal az élet kötésébe.

A/8/21

(2)

VI. sor 23. sírkő

Itt nyugszik

A fontos és drága Círl asszony,

az áldott igaz emlékü, *harav ravi* Aharon lánya,

Auspitz szent községből

Ijár hó 5. napján az 5503. évben, (1743. április 29.)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

3 A Goldberger által használt eredeti sorszámok mellett, minden esetben közöljük a 2022/2023. évi kutatás során kidolgozott kataszternek megfelelő azonosítójelet is (parcella/sorszám/sírszám). A szerk.

4 A sírfeliratok fordításaiban a sírköveken található időpontot a Gergely naptár szerint zárójelben dőlt betűvel közöljük.

[Ijár hónap 5. napja nem eshetett D. Leopold Raab, Universal Kalender, Budapest, 1887. című műve szerint a hét negyedik napjára (*szerda*), hanem a második napra (*hétfő*) az 1743. évben. Valószínű, hogy a dalet és hé rövidítés alatt valójában rés és chet rövidítés olvasható, amely a Rosh Hodesh (hó eleje) rövidítése. Ilyen értelmezés alapján azt kell mondanunk, hogy vélhetően ez a vésnök hibája.]⁵

*6 *A sírfelirat új olvasata:*

Itt nyugszik

A fontos és drága Cirl asszony,
az áldott igaz emlékű, *harav ravi* Aharon lánya,
Auspitz szent községéből
Ijár hó elején az 5503. évben, (1743. *április* 25.)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/10/24

(3)

VIII. sor 28. sírkő

Itt nyugszik

A fontos asszony
Muskát (*Muskata*) úrnő
lánya
a leipniki tiszteletreméltó úrnak Jehosuának
és elhunyt a negyedik napon (*szerda*)
Sávout ünnepét követő napon
az 5507. évben. (*Sziván* 08., azaz 1747. *május* 17.)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/32

(4)

VII. sor 38. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony
Sara úrasszony
aki Jichák Dov lánya
aki elhunyt és eltemették az 5507. év Áv hó 2-án. (1747. *július* 09.)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Dov Dobitschau városából származik. Nem ismeretes előttem a pé és bét rövidítés feloldása. (*A két betű a hónap után és az évszám előtt található.*)]⁷

5 Goldberger Izidor egyes sírkövek leiratához megjegyzéseket fűzött.

6 Egyes sírfeliratok esetében a sírkövek feliratainak átolvasata során pontosítani szükséges Goldberger Izidor leírását, amelyet minden esetben a csillag jelzés után közlünk.

7 Goldberger Izidor megjegyzése. A sírfelirat olvasata hibás.

* *A sírfelirat új olvasata:*

Itt nyugszik

a fontos asszony

Sara asszony

az áldott emlékü harav ravi Jakov Dov lánya

aki elhunyt és eltemették

5507. év Niszán hó másodikán . (1747. március 13. hétfő)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/10/34

(5)

VII. sor 37. sírkő

Itt temették el

harav ravi Davidot, aki

az áldott igaz emlékü, *morénu harav* Gerson Teltsch⁸ fia,

az első napon, (*vasárnap*)

5508. év Tisri hónap 13. napján. (1747. szeptember 17.)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/19

(6)

XI. sor 1. sírkő

Kizáratik Mirjam (4Móz.12,15)

aki fontos és szerény asszony

Mirjam, aki lánya az áldott emlékü, tiszteletreméltó férfinak Mose Askenáznak

Elhunyt és eltemették első napon (*vasárnap*),

Hesván hónap elején az 5509. évben. (*Hesván 5., 1748. október 16. vasárnap*)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

* *A sírfelirat új olvasata:*

Kizáratik Mirjam (4Móz.12,15)

aki fontos és szerény asszony

Mirjam, aki lánya az áldott emlékü, tiszteletreméltó férfinak Mose Askenáznak

Elhunyt és eltemették első napon (*vasárnap*),

Hesván hónap elején az 5525. évben. (5525. év Hesván hó 2., 1764. október 28. *vasárnap*)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

(A sírkő nem azonosítható)

(7)

VII. sor 30. sírkő

Itt nyugszik

⁸ Goldberger *Teles* alakot írt le, de a második ajin nem szerepel a kövön. Azonban a Teltsch olvasat is csak feltételezett korrekció.

Dvora úrhölgy
aki *harav ravi* Aharon Veinberk lánya,
aki elhunyt jó hírnévben
harmadik napon (*kedd*),
Hesván hó negyedikén az 5510. évben (1749. október 16.)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

/1749. október 16-a csütörtöki nap. A keddi nap a halál időpontját jelöli, a csütörtöki a temetés napjára utalhat. Vagy a vésnök bét helyett dalet betűt vésett. Ebben az esetben 1749. október 14-e az időpont./⁹

A/7/27

(8)

V. sor 27. sírkő
A harmadik napon (*kedden*),
az 5513. év Veádár hónap 28. napján (1753. április 03.)
itt van eltemetve
a fontos szerény asszony
Masi,
aki az áldott emlékű, tiszteletreméltó férfi, Kalman lánya
Strasitz szent közösségéből
Bohédiából.
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/24

(9)

II. sor 34. sírkő
Itt nyugszik,
a Magasságos Isten papja (1Móz.14,18)
az istenfélő *morénu harav* Hájjim Katz
elhunyt és eltemették a
hatodik napon (*pénteken*),
szent Sábát előestéjén, Lag baomer napján (*Ijár hónap 18-án*)
az 5514. évben (1754. május 10.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/30

(10)

V. sor 30. sírkő
Itt van eltemetve
a fontos asszony,
Cvila,
a czerkovi *harav ravi* Selig lánya

⁹ A sírfelirat alapján levont következtetésünk.

aki elhunyt és elhalálozott

Peszah ünnepének első napján (*Niszán 15.*) az 5516. évben (*1756. április 15.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/11/26

(11)

IX. sor 26. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony

Sara asszony

az áldott emlékü *harav ravi* Nathan Ha-kohen lánya,

aki elhunyt és eltemették a második napon (*hétfőn*)

a mennybe [ment],

Niszán hó hetedikén az 5517. évben (*1757. március 28.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Nem ismeretes az eden szó feloldása- lehetséges, hogy utalás gan eden-re, azaz a mennyországra.]¹⁰

A/5A/22

(12)

II. sor 32. sírkő

Itt nyugszik

a nagylelkű férfi, járta az igazak útját,

tettei teljes hittel teliek voltak,

kenyeréből jóllakatta az éhezőket és az italából kínálta

a közelit és távolit. Pénzét nem

sajnálta költeni arra, hogy fiait

a Talmud Tórára nevelje,

és megismertesse velük az egyenes utat,

kiváló *harav ravi* Avraham,

morénu harav Jozsef Katz fia,

Leipnikből,

aki elhunyt és eltemették

a negyedik napon (*szerda*),

Áv hó harmadikán az 5517. évben (*1757. július 20.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Lásd a 25. sírkőnél.]

¹⁰ Goldberger Izidor megjegyzése.

A/5A/20

(13)

II. sor 30. sírkő

Itt nyugszik

a magasságok házának oroszlánja

akinek a jó neve csoda

szent jótékony feladatot végzett, mint *jótékonyági előjáró*

az ember, aki a sátorban halt meg,

nem mozdult a Tóra sátrából sem éjjel, sem nappal,

a Tórában élenjáró, *harav ravi* Jehuda Leibfia az áldott igaz emlékezetű jámbor, a Tórában élenjáró *morénu verabénu harav**ravi* Mordekhaj Brauntschweignek Nikolsburgból,

aki elhunyt és eltemették

és jó hírnévvel hunyt el

a második napon (*hétfőn*)

Márhesván hó 17-án az 5518. évben (1757. október 31.)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/36

(14)

III. sor 35. sírkő

Itt nyugszik

a drága és fenséges

aki a becsületesség és őszinteség útján járt,

a tiszteletreméltó David,

aki a drága Mendel fia volt,

elhunyt szent Sábát éjszakáján,

és eltemették és jó hírnévben költözött a másvilágra

az első napon (*vasárnap*)

Márhesván hó 11. napján az 5519. évben (1758. november 12.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/34

(15)

III. sor 33. sírkő

Itt nyugszik

a fenséges és tiszteletreméltó

Jehiél,

aki az áldott emlékü, tiszteletreméltó Avraham úr fia

Dobitschauból,

aki elhunyt és eltemették és elhalálozott

az ötödik napon (*csütörtökön*),

Ádár hónap 16-án az 5519. évben (1759. március 15.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/30

(16)

II. sor 39. sírkő

Itt nyugszik

aki Simonról neveztetett el,

neve ismeretes a kapukban (*Példabeszédek 31,23*)

fensége és pompája eljutott hírneve jobb a drága olajnál (*Prédikátor 7,1*)

hallásra, szerzett bölcsességet

és szerzett eszességet duplán (*Példabeszédek 4, 4-5*), haladt az őszinteség útján,

és minden tetteiben és minden tulajdonságában tökéletes,

aki hallotta az ő bölcsességét, az elnémult,

a vezető, aki a vezetőket és előljárókat jámborságban vezette

harav Simon, aki

az áldott emlékü *morénu harav* Jehuda Tesche fia,

aki elhunyt és eltemették a harmadik napon (*kedden*),

Svát hó 9-én az 5522. évben (*1762. február 02*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/26

(17)

XI. sor 26. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte ember, aki

az Isten útján járt

a tiszteletreméltó férfi Jakov, aki

Sabeileb Szamet fia,

elhunyt és eltemették az ötödik napon (*csütörtök*),

Tévét hó 9-én az 5524. évben (*1763. év december 15*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe lékébe.

* *A sírfelirat új olvasata:*¹¹

Itt nyugszik

az őszinte ember, aki

az Isten útján járt

a tiszteletreméltó férfi Jakov, aki

Sabeileb Szamet fia,

elhunyt és eltemették az ötödik napon (*csütörtök*),

Tévét hó 9-én az 5584. évben (*1823. év december 11.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe lékébe.

¹¹ Balogh István olvasata alapján.

A/9/43

(18)

VII. sor 49. sírkő

Itt nyugszik

a fiatal Zalman, aki

az áldott emlékű *harav rabi* David Szegal fenséges fia,

elhunyt az ötödik napon (*csütörtök*),

és eltemették szent Sábát előestéjén,

Tisri hónap 5-én, az 5525. évben (1764. október 01.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötelékébe.

[Az 5525. év Tisri hónap 5. napja nem esett Sábát estére, hanem a hét második napjára (hétfő), ez a vésnök hibája.]¹²

A/6/48

(19)

III. sor 48. sírkő

És meghalt Jichák és összegyűjtötték őseihez (.1Móz. 35,29)

a hatodik napon (*pénteken*), szent Sábát este,

az 5527. év Tévet hónap 10-én (1766. december 12.),

Jaj, a szépség, amely veszendőbe ment,

eszerint van ok a sírásra,

aki nyugalom volt Istennek és nyugalom ateremtménynek, a nemzedéke fiainak,
haladt igazként és szolgált az Örökkévalót

szeretettel, osztogatott adakozva a szegényeknek, igazsága mindig megmarad
(Zsoltárok 112,9)

mivel

eltávozott a tisztaság és lehullott a korona,

és ékesség, a tizedik napon kéretett feljebb

a gond tizedik napján elsötétült a nap,

bűntelensége miatt a mennyben lesz nyugalma, teljes nyugalomban

mint az ég angyalai Isten szárnyai alatt

a ragyogó és fénylő ég tisztaságában és szentségében:

ő volt *harav rabi* Jichák

aki *harav rabi* David Telschnek a fia,

aki a mennybe ment és eltemették nagyon jó hírnévvel,

amit elmondtak róla, mert ő az volt,

az említett napon, ahogyan fentebb említésre került.

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

¹² Goldberger Izidor megjegyzése.

A/6/35

(20)

III. sor 34. sírkő

Itt nyugszik

a jámbor és jellemes férfi

aki minden napján élvezi ennek gyümölcsét a túlvilágon,

a tiszteletreméltó férfi Aharon,

aki *harav ravi* Jehiél fia

Tatáról

elhunyt harmadik napon, Ijár hó 08-án (*kedden, április 17. – valójában csütörtök!*)

eltemették a negyedik napon Ijár hó 09-én (*szerdán, április 18- valójában pénteki nap!*),

és látta az egész gyülekezet, hogy meghalt Aharon (4Móz. 20, 29)

az 5526. évben (1766).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Az 1766. év Ijár hó 8-a nem esett a hét harmadik napjára (*kedd*), hanem az ötödik napra (*csütörtök*). Valamint Ijár hó kilencedike nem esett a negyedik napra (*szerda*), hanem Sábát estére, ezért ez hibás. – Az idézet „Látta az egész gyülekezet, hogy ...” (4Móz. 20, 29) megfelel az 1766 geometriai számértékének.] [Hevesi]¹³

A/16/33

(21)

XIV. sor 33. sírkő

És Ráhel sírva siratta

siratta az ő fiait (*Jeremiás 31, 15*)

jólelkű volt cselekedeteiben

kedves volt Ráhel asszony, aki

harav ravi Koppel Szegal lánya

aki elhunyt és a nyugalomra tért

a hatodik napon, szent Sábát előeste,

az 5527. év Niszán hónap 4-én (*1767. április 03.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/56/37

(22)

II. sor 46.sírkő

Itt nyugszik

a lámpás, a fénye leáldozott (*Tb Hullin 60b és Berakhot 2b*)

harav ravi Feivel

az áldott emléké *harav ravi* Joel fia

Tatáról.

Elhunyt a második napon (*hétfőn*)

¹³ Goldberger Izidor megjegyzése.

és eltemették Kislév hó 15. (azaz december 6. vasárnap) utáni harmadik napon
(*kedden*),
az 5528. évben (1767. december 08.)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/52

(23)

II. sor 53. sírkő

5524. év Ádár hónap 15. napján, Susán Purimkor (1764. év február 18.)

az egyenes és hithű férfinak

harav ravi Menahemnek,

aki Menahem fia

a dobitschaui szent közösségből

a lelke a mennybe távozott

tisztaságában, legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Nem ismeretes előttem a tet vav ajin és pé vav szameh gyökbetűs szavaknak a feloldása az első sorban – lehetséges, hogy Ádár hó 15-ét kell jelölnie a tet vav alef rövidítésnek, illetve a pé vav szameh a purimot jelöli.]¹⁴

* *A sírfelirat új olvasata:*

5528. év Elul hónap 16. napján (1768. év augusztus 29.)

az egyenes és hithű férfinak

harav ravi Menahemnek,

aki Menahem fia

a dobitschaui szent közösségből

a lelke a mennybe távozott

tisztaságában, legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/17

(24)

II. sor 27. sírkő

Egy idős ember Babilonból, R' Jehuda csodálta

Itt nyugszik

és mondta, „hogya sokasodjanak a napjaik a földön” (5Móz. 11,21)

A gyászházban, (Izrael) földjén kívül?

Akkor mondták neki, mert korán jönnek a zsinagógába és késő este hagyják el azt.

Ez számít nekik. (Berakhot 8a)

Ő, az az idős *harav ravi* Kopel

fia *harav ravi* Anselnek Nikolsburgból,

aki elhunyt szent szombat kimenetelekor

az 5529. év Kislév hó harmadik napján (1768. november 13.)

A férfi, a tudósoknak kedves, a rabbik közé való volt

14 Goldberger Izidor megjegyzése.

és ezért fizetsége legyen, hogy
legyen a lelke belekötve az élet kötésébe
Avraham, Jichák és Jakov
és más igazak lelkével
a mennyországban. Ámen. Vége.

[Az első sornak kellene lennie: Egy idős ember Babilonból, majd R' Johanan csodálta, az ötödik sorban pedig: akkor mondták neki, lásd Berakhot 8a].¹⁵

A/5A/15

(25)

II. sor 2. sírkő

Itt van eltemetve

a Tórában kiváló *morénu verabénu harav ravi*

Joszeif,

az áldott emléké *morénu verabénu harav ravi* Smuel Zenwill Katz fia

a leipniki szent közösségből

aki összegyűjtetett eleihez

szent Sábát éjszakáján

és eltemették az első napon (*vasárnap*),

az 5529. év Ádár Rishon hónap 26-án (1769. március 05.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Az áldott emléké Jozsef Leipnik rabbiról lásd Leopold Löw *Gesammelte Schriften* második rész 2. oldal 1. megjegyzését. R' Jozsef Leipnik kiemelkedő és elismert *talmid hacham* volt, valamint nagyon kiváló ember – lásd a sírfeliratát e gyűjteményben lentebb.]¹⁶

A/7/49

(26)

V. sor 49. sírkő

Eltűnik a fájdalom és a sóhaj (*Ézsaiás 35,10*)

az asszony miatt, aki félté és dicsérte az Örökkévalót,

nem érte meg a 26. évet,

e szépség veszendőbe ment,

ő, a szerény asszony, Hadasz, (*Hadasza*),

Szimha Buda (Oven) lánya,

aki elhunyt és eltemették

jó hírnévben a harmadik napon (*kedden*),

¹⁵ Goldberger Izidor megjegyzése. A fordítás az általa javasolt módosított szöveget követi. A feliratban idézett talmudi helyen azt fejtetik, hogy ha Isten ígérete a hosszú élettel kapcsolatban Izrael földjére vonatkozott, akkor miért élnek hosszan diaszpórában (Babilonban) lakók is. A választ a Tatan hosszú éltetett élt férfira is igaznak tartja a felirat.

¹⁶ Goldberger Izidor megjegyzése.

az 5529. év Niszán hó 4-én (1769. április 11.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/46

(27)

XIII. sor 56. sírkő

Itt nyugszik

a nagymama,

aki láthatta a negyedik nemzedéket

Lea asszony,

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Leib Szegal lánya

anyja *morenu verabénu harav ravi* Noahnak

מעש אחט בוב דאטער

elhunyt szent Sábát este,

Ijár hónap 6-án (*május 09.*)

Eltemették első napon (*vasárnap*),

Ijár hónap 7-én az 5532. évben. (1772. *május 10-én.*)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Nem ismeretes számomra a **דא-טער** és **מעש אחט בוב** szavak jelentése.]¹⁷

*A *sírfelirat új olvasata*:¹⁸

Itt nyugszik

a nagymama,

aki láthatta a negyedik nemzedéket

Lea asszony,

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Leib Szegal lánya

anyja *morenu verabénu harav ravi* Noah

Doktornak, **מטשאחטבוב**

elhunyt szent Sábát este,

Ijár hónap 6-án (*május 08.*)

Eltemették első napon (*vasárnap*),

Ijár hónap 7-én az 5562. évben. (1802. *május 09-én.*)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe

A/17/21

(28)

XV. sor 28. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi,

aki egész életében az egyenes úton járt,

Kalman Szilos

eltemették az 5533. év Tévé hónap 12-én (1773. *január 07.*)

¹⁷ Goldberger Izidor megjegyzése.

¹⁸ Balogh István olvasata alapján.

Tatán,
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/36

(29)

II. sor 45. sírkő

Itt nyugszik

a tiszteletreméltó férfi Jehuda Leib

az áldott emlékü tiszteletreméltó férfi, Simeon Tesche fia

elhunyt szombat napján,

Peszah ünnepének egyik közbeeső napján.

Eltemették első napon (*vasárnap*), az ünnep közbeeső napján az 5533. évben. (5533 év Niszán hó 18., azaz 1773. április 11.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe ékébe.

A/5A/35

(30)

II. sor 44. sírkő

Itt nyugszik

a fontos férfi

az őszinte és hithű, a fenséges

harav ravi Smuel Beer

aki az áldott emlékü *harav ravi* Jichák Dov fenséges fia.

aki elhunyt Sábát kimenetelekor

és eltemették az első napon (*vasárnap*), az 5533. év Elul hó 22-én (1773 szeptember 10-e nem vasárnapra esett, hanem péntekre, a korábbi évben esett vasárnapra ez a nap.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Az 1773. év Elul hó 22-e nem esett a hét első napjára, ellenben Sábát estéjére esett, ezért ez hibás. Dovról lásd, amit írtam a negyedik sírkő alá.]¹⁹

A/17/28

(31)

XV. sor 39. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony

Toibe asszony

az áldott emlékü *morénu verabénu harav ravi* Josef Tritsch lánya

aki elhunyt és eltemették a harmadik napon (*kedden*),

az 5534. év Svát hónap 06-án (1774. január 18.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

¹⁹ Goldberger Izidor megjegyzése.

A/14/29

(32)

XIII. sor 34. sírkő

Itt nyugszik

az asszonyok között zafír kőként ragyogó és hithű,

az isteni parancsolatokat megtartó,

az Örökkévalót tisztaságában szolgáló

Beile asszony

az áldott emlékü *harav ravi* Mendel lánya

elhunyt az 5534. év Svát hónap 20-án (1774. február 01.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/31

(33)

XIII. sor 36. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és jellemes férfi,

aki egész életében egyenes úton járt

és az Örökkévalót szeretetből és istenfélően szolgálta

harav ravi Jozef,

aki az áldott emlékü *harav ravi* Benjamin Zeev Szegal fia,

aki elhunyt a negyedik napon (*szerda*), Áv hó 13-án (*augusztus 09.*)

és eltemették és a túlvilágra költözött az ötödik napon (*csütörtök*),

az 5535. év Áv hó 14-én (1775. *augusztus 10.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/55

(34)

V. sor 55. sírkő

Ó, a fontos és szerény nagymama,

a rebecen (*rabbi felesége*),

aki kiérdemelte látni a negyedik nemzedéket.

Akkor R. Jehuda csodálkozott,

Azért, hogy sokasodjanak napjaitok a földön (5Móz. 11, 21)

íratott azért, hogy vigye a fiait

a zsinagógába, küldje a (férjét) a tanházba,

és megvárta míg hazaér a tanulásból. (*Berakhot 17a*)

Ez a Tóra és ez a fizetsége.

Hendel asszony,

aki lánya az áldott emlékü *harav ravi* Aiziknek,

aki elhunyt és eltemették jó hírnévvel a második napon (*hétfőn*)

Peszah ünnepén az 5536. évben (5536. *Niszán 19.*, azaz 1776. *április 08.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe ékébe.

[Lásd amit írtam a 24 sírkő alatt.]

A/6A/11

(35)

IV. sor 11. sírkő

Itt nyugszik

Zeev, aki elragadtatott nem a megfelelő időben,

drága ember volt

Benjamin Zeev, azaz Wolf

a tiszteletreméltó férfi Aharon fia,

a tatai szent közösségéből.

elhunyt a harmadik napon (*kedd*),

és eltemették az azt követő negyedik napon (*szerda*), 5539. év Svát hó 24-én (1779. február 10.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/57

(36)

V. sor 57. sírkő

Itt nyugszik

„És volt gondviselője Hadasznak, aki Eszter” (*Eszter 2,7*)

Eszter asszony

az áldott emlékü Shlomo lánya,

aki jótékony volt

elhunyt a harmadik napon (*kedd*),

5539. év Svát hó 23-án (1779. február 09.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/26

(37)

XIII. sor 31. sírkő

Az őszinte asszony, aki elhunyt

Leibele asszony,

harav ravi Lazar/Lizer lánya.

aki elhunyt a negyedik napon (*szerda*),

az 5539. év Niszán hónap előestéjén (5539. év Ádár 29. azaz 1779. március 17.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe

A/11/39

(38)

IX. sor 40. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony,

Gnendel,

az áldott emlékü *harav ravi* Mose lánya,

aki elhunyt a harmadik napon (*kedd*),

Lag Baomer ünnepén, az 5540. évben (5540. év Ijár hó 18. azaz 1780. május 23.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/58

(39)

V. sor 59. sírkő

Itt nyugszik

az asszony

aki nem érte meg napjai felét

a fontos asszony

a rebecen (*rabbi felesége*)

Raizel asszony

az áldott emléké *harav ravi* Meir Zohar/Zacher lánya,

aki elhunyt a negyedik napon (*szerda*),

az 5540. év Áv hó 22-én (1780. augusztus 23.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Nem ismeretes előttem a bét és jud rövidítés feloldása, lehetséges, hogy napjainak fele lenne.]²⁰

A/9/47

(40)

VII. sor 54. sírkő

Itt nyugszik

az asszonyok siratták az elhunytat (*Ezékiel 8,14*)

a fontos és szerény asszony

Nehama asszony,

akinek lelke távozott Sábát este

és eltemették első napon (*vasárnap*),

az 5540. év Márhesván hó 21-én (1779. október 31.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Nem ismeretes számomra a mem ájin het gyökbetűk feloldása, talán ezek a meajin hatom kezdőbetűi (lepecsételt kútfő) (*Énekek éneke 4, 12*).]²¹

A/9/48

(41)

VII. sor 55. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte asszony,

aki elhunyt

Hanale asszony

az áldott emléké Nehemja lánya

elhunyt az első napon (*vasárnap*),

20 Goldberger Izidor megjegyzése. A fordítás Goldberger javaslatát követi.

21 Goldberger Izidor megjegyzése. A kérdéses rövidítés a Nehama név után szerepel a feliraton.

az 5541. év Sziván hónap 24-én (1781. június 17.),
itt Tatán.
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/59

(42)

V. sor 60. sírkő

Itt nyugszik

a derék asszony adakozott, mint Avigail cselekedetei olyan kedvesek
csupa ékesség a király lánya belül (*Zsoltárok 45,14*)

cselekedeteiben ártatlan asszony,

lelke a magasba emelkedett,

minden napján egyenes úton járt és megőrizte Isten parancsolatait,

Peszl asszony,

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi Cvi Hirsch Boid lánya,

aki elhunyt és eltemették az első napon (*vasárnap*)

5542. év Ádár hó 24-én (1782. március 10.).

[A hé és táv valamint a bét és mem a hatmimah be-maaszéah szavak rövidítése.]²²

A/5A/13

(43)

II. sor 23. sírkő

Cselekedeteiben jámbor férfi volt,

Itt nyugszik

teljes hittel

háza tágra nyitva és asztala terítve minden embernek

egész élete örök bizalom volt,

jótekonyság cselekedeteket tett

mint harmat, mint esőcseppek (*Mikeas 5,6*)

közeli és távoli éhezőknek,

minden cselekedete az égért volt

és ragaszkodott életében az Örökkévalóhoz,

Simon

Cvi fia,

elhunyt első napon (*vasárnap*)

5543. év Ijár hónap elejének estéjén (02-án, azaz 1783. május 04.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/51

(44)

VII. sor 57. sírkő

A fontos asszony

²² Goldberger Izidor megjegyzése.

Nehama
a tiszteletreméltó Ansel *Tort* úr lánya
elhunyt Sábátkor,
az 5543. év Elul hó 15-én (1783. szeptember 12.),
itt Tatán.
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/38

(45)
XIII. sor 45. sírkő
E helyet nevezték a Siratás tölgyének (I. 1Móz 35,8),
itt nyugszik
a jámbor és őszinte férfi,
a tiszteletreméltó férfi Mose Askenáz
elhunyt Sábátkor,
az 5543. év Sziván 22-én (1783. június 22.). /Valójában péntek 20-ára esett./
Valamint lánya, Reili asszony,
elhunyt szent Sábát estéjén,
az 5544. év Márhesván hó 06-án (1783. november 01.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/11

(46)
II. sor 21. sírkő
Itt nyugszik
a jámbor és őszinte
istenfélő, tiszteletadó és
illendően dicsőítő
elhunyt *harav ravi* Jehezkel Szegal
morénu verabénu harav ravi Meir Szegal fia
elhunyt a második napon (*hétfő*),
és eltemették a harmadik napon (*kedden*), 5544. év Kiszlév hónap 07-én (1783.
december 02.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/15/19

(47)
XIII. sor 25. sírkő
Itt nyugszik
az istenfélő asszony,
aki dicsért volt életében
Peszl asszony
az áldott emlékű Lizer lánya
elhunyt 5545. év Tévé hó 06-án (1784. december 19).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/52

(48)

VII. sor 59. sírkő

A fontos és szerény asszony

Eszterl asszony

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi Koppel lánya

elhunyt az első napon *(vasárnap)*,

5545. év Tévéth hó 28-án *(1785. január 10. – ez a hét második napjára esik, hétfőre)*.

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/60

(49)

V. sor 61. sírkő

Itt nyugszik a nagymama

Akkor csodálkozott R' Jehuda

„Hogy megsokasodjanak a ti napjaitok azon a földön” *(5Móz. 11, 21)*

írva van, mert ő az asszony, aki egész életében az egyenes úton járt,

az Örökkévaló parancsait megtartotta.

Rivka Teltsch asszony

az áldott emlékü Jozsef úr lánya

elhunyt az első napon *(vasárnap)*,

az 5547. év Tévéth hó 10-én *(1786. december 31.)*.

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/32

(50)

XIII. sor 37. sírkő

Itt nyugszik

Johanen ben Zachaj

a nyugalom és egészség helyén:

aki ül a magasságos égben:

felhelyeztetik lelke a menybe,

és ott ül az igazak között legfelül:

és teste nyugodni fog nyughelyén békében félelem és aggodalom nélkül

amíg eljön az igazságos megváltónk és elvezet minket:

a tiszteletreméltó férfi Johanen

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfinak, Aharonnak a fia

elhunyt és eltemették az első napon *(vasárnap)*

Ádár hó 07-én az 5547. évben *(1787. február 25.)*.

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/53

(51)

V. sor 52. sírkő

Itt nyugszik

a derék asszony,
a szerény asszony, akinek a lelke a mennybe ment,
Eszterl asszony,
az áldott emléké *morénu verabénu harav ravi* Lipman lánya
aki elhunyt és eltemették a negyedik napon (*szerda*),
5548. év Kislév hó 10-én (1787. november 21.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/20/35

(52)

XVIII. sor 48. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony

a szerény

Finkl asszony

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi Aharon lánya.

elhunyt szent Sábát napján, Ádár Rishon 08-án (1788. február 16.),

eltemették az első napon (*vasárnap*), az 5548. év Ádár hó 09-én (1788. február 17).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/14

(53)

XII. sor 22. sírkő

És nem tartóztathatá magát József tovább (1Móz. 45, 1)

mert szétszaggatta Józsefet (1Móz. 37,33)

e világból

az igazak országába ment

és elhunyt

a *bachur*, József

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfinak, Mose Askenáz fia

az 5549. év Hesván hó előestéjén (5549. *Tisri* 30. azaz 1788. október 31.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6A/13

(54)

IV. sor 13. sírkő

Itt nyugszik

Jona Leib

az áldott emléké tiszteletreméltó férfi, Selig fia

elhunyt és eltemették a harmadik napján az 5549. év Kislév havának (1788. december 02.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/64

(55)

V. sor 65. sírkő

Itt nyugszik a szerény asszony

Beile asszony,

az áldott emlékü tiszteletreméltó férfi Koppel lánya

elhunyt és eltemették a második napon (*hétfő*),

5549. év Ádár hónap 18-án (1789. március 16.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/21

(56)

II. sor 31. sírkő

Kiment

Jichák elmélkedni a mezőre (1Móz. 24,63)

a mezőn keservesen sírnak,

az igaz érkezése

dicsőséget hozott a városnak, ez lesz a

menedék számunkra az elesettségünkben

az ő jóvoltából felülkerekedve azon

eltávozott a túlvilágra a tetteiben jellemes és jámbor férfi

a tiszteletreméltó férfi Ichák Eizik

a tiszteletreméltó férfi, David M.B.²³ fia.

Elhunyt és eltemették jó hírnévben az ötödik napon (*csütörtök*),

az 5549. év Sziván hónap 03-án (1789. május 28).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/40

(57)

II. sor 49. sírkő

Itt nyugszik

a tetteiben őszinte és jámbor férfi

Malakiel

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Jehuda Leib fia,

elhunyt a harmadik napon Jom Kippur előestéjén (*kedd, 5550. Tisri 09, azaz 1789. szeptember 29.*)

és eltemették jó hírnévben,

az ötödik napon (*csütörtök*),

az 5550. év Tisri hónap 11-én (1789. október 01.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

²³ Családnév vagy származási hely rövidítése

A/6/39

(58)

III. sor 38. sírkő

Benjamin

Zeev elragadtatott ebből a

világból és eltávozott

a túlvilágra

kincse istennek és embernek

kenyeret adott a szegényeknek,

jótekönykodott a rászorulókkal,

a ruhátlanokat felruházta,

a tiszteletreméltó férfi Benjamin Zeev,

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Jehuda Arie fia,

elhunyt 5550. év Szimchat Tóra ünnepén (5550. Tisri 23. azaz 1789. október 13.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/19

(59)

XII. sor 27. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és szerény asszony

Rivka asszony

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Mendel lánya,

Hídvégről

elhunyt az 5550. év Svát 04-án (1790. január 19.).

** A sírfelirat új olvasata:*

Itt nyugszik

a fontos és szerény asszony

Rivka asszony

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Mendel lánya,

Hídvégről

elhunyt az 5550. év Svát 20-án (1790. február 04.).

A/15/21

(60)

XIII. sor 27. sírkő

Itt nyugszik a fontos asszony

Malka

az áldott emléké Leib lánya,

Leipnikből

elhunyt Kislév hó 21-én (november 28.)

eltemették jó hírnévben,

az 5551. év Kislév hó 22-én (1790. november 29.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/31

(61)

II. sor 40. sírkő

Itt nyugszik

a kedves férfi

aki egész életében az egyenes úton járt,

a tiszteletreméltó férfi Jehuda Leib

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, David Teitsch fia

elhunyt az első napon (*vasárnap*)

és eltemették a második napon (*hétfő*),

5551. év Svát hó 26-án (*1791. január 31.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/13

(62)

XII. sor 21. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és szerény asszony

Cirl asszony,

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Aser lánya

elhunyt a jó hírnévvel

a második napon (*hétfő*),

5552. év Ádár hó elején (*5552. Ádár 04.- azaz 1792. február 27.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe. (Sic!)²⁴

A/14/17

(63)

XII. sor 2. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és hűséges asszony

Mindl asszony,

Simon lánya

Budáról.

elhunyt jó hírnévben az ötödik napon (*csütörtök*),

5552. év Sziván hó 24-én (*1792. június 14.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/59

(64)

III. sor 60. sírkő

Itt nyugszik

²⁴ Goldberger Izidor megjegyzése. A feliratot záró formulába a *hé helyett bét betű került bevésésre.*

harav ravi Mendel

Leib fia,

aki fáradhatatlan kézzel szorgoskodott

elhunyt idős korában az első napon (*vasárnap*)

5552. év Áv hónap Tisá beáv ünnepekor (1792. július 29.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/15

(65)

XII. sor 23. sírkő

Siratva

a szépség, ami veszendőbe ment,

a jószívű és szelíd asszony,

aki fiatal éveiben

eltávozott az igazak országába,

a szerény Mirl

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Mose lánya

elhunyt és eltemették jó hírnévvel, szent Sábát estéjén

5553. év Tisri 26-án (1792. október 12.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/42

(66)

II. sor 51. sírkő

Itt nyugszik

a jellemes férfi,

aki minden napján a jámborok útján haladt,

jótekonny cselekedetekkel foglalatoskodott és fáradozott,

Menahem Monuszaki az áldott emlékü Cvi Koppel fia

elhunyt és eltemették jó hírnévvel, a harmadik napon (*kedden*)

5555. év Kislév hó 17-én (1794. december 09.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/47b

(67)

IV. sor 8. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi

Mordekháj,

aki az áldott emlékü Aser fia

elhunyt a negyedik napon (*szerda*),

az 5555. év Ijár hó 17-én (1795. május 06.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6A/6

(68)

IX. sor 6. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi,

a tiszteletreméltó férfi, Mendel, községünk templomszolgája

elhunyt Peszah ünnepének második napján (*Niszán 16., április 12*)

és eltemették jó hírnévvel az első napon (*vasárnap*), az ünnep közbeeső napján az 5557. évben (*5557 Niszán 20.- azaz 1797. április 16.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/44

(69)

II. sor 53. sírkő

És Mordekhaj

elment az igazak világába,

ment a zsinagógában este és reggel,

ezért láthatta a negyedik nemzedéket

Mordekhai

Nikolsburg(ból)

elhunyt és eltemették

a gyülekezés napjának estéjén (Hetek ünnepe)

5557. év Sziván 08-án (*1797. június 02.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/45

(70)

II. sor 54. sírkő

Jakov útnak indult (*1Móz. 42,2*)

az élet útján:

minden napján istenfélő volt:

kezeit az élő Istenfelé nyújtotta

megváltásunkért és Jeruzsálembe hozatalunkért

elment és elhagyott minket és egész Izrael népét.

a tiszteletreméltó férfi, Jakov

az áldott emlékű tiszteletreméltó férfi Jichák fia

Askenázból

elhunyt és eltemették jó hírnévvel:

5558. év Niszan hó 10-én (*1798. március 27.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/43

(71)

XI. sor 43. sírkő

Itt nyugszik

a fontos asszony:
az Örökkévaló által szeretett volt:
cselekedeteiben kedves
csupa ékesség a király lánya ott benn (*Zsoltárok 45, 14*):
férjének koronája volt:
de már nem hallatsz az udvarokon a hangja:
Haile asszony
az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Mendel Menahem lánya
elhunyt és eltemették szent Sábát este
5558. év Tamuz hónap 01-én (*1798. június 15.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/18/35

(72)

XVI. sor 38. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte és hithű férfi

Abraham Leib úr

aki az áldott emlékü Jakov Cvi Szegal fia

elhunyt szent Sábát napján, Márhesván hó 03-án (*október 13.*)

Eltemették 5559. év ugyanazon a hónap 04-én (*1798. október 14.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/17/31

(73)

XV. sor 42. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi

aki minden cselekedetében hithű volt,

Natan Neta

az áldott emlékü Mose fia

az igazak országába költözött

jó hírnévvel

az 5559. év Niszan hó 7. napján (*1799. április 12. péntek*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/43

(74)

II. sor 52. sírkő

Jonatan a szerény férfi

a zsinagógában imádkozott minden este és reggel,

Istenért munkálkodott teljes szeretetében,

Jonatan ő

őszinte és hithű volt,

harav harvi Jonatan Halevi

aki elhunyt jó hírnévben
és eltemették a harmadik napon (*kedden*)
5560. év Svát hó 02-án (*1800. január 28.*)
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/67

(75)

V. sor 68. sírkő

Hithú és drága asszony:
férjének koronája volt:
dicsősége a szegényeknek rászorulóknak,
az éhezők és szomjazók
aggódnak és sóhajtoznak,
mivel elhunyt és tőlük eltűnt:
fontos asszony volt Mirjam asszony
lánya az áldott emlékü *harav ravi* Jicháknak,
Nikolsburgból
elhunyt jó hírnévben az első napon (*vasárnap*),
Ádár hó 19-én az 5560. évben (*1800. március 16.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/21

(76)

XV. 21.

Nevezték a Siratás tölgyének (1Móz. 35,8)
mivel fájdalom követett fájdalmat: az asszony és lánya, akik elhunytak és
feksznek szomszédosan:
a nagymama, fáradságos nehéz élete volt
és tisztességgel eltartotta magát
a fontos asszony
Gnendel asszony
az áldott emlékü Mose Askenáz felesége,
elhunyt az 5560. év Svát hó 26. napján (*1800. február 21.*):
és lánya a drága,
férjének koronája
és őrizte az Örökkévaló parancsolatait:
és egyetlen fiát vezette a Talmud Tórára
a fontos asszony
Szorel
az áldott emlékü Mose lánya
Elhunyt jó hírnévvel az 5561. év Tévet hó 22-én (*1801. január 07.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/53

(77)

VII. sor 60. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és drága asszony:

férjének a koronája volt:

az ég parancsolatait megtartotta:

tettei kedvesek voltak:

lelke a mennybe emelkedett:

a szerény asszony

Eszterl asszony

Gavriel Pollák úr lánya

elhunyt jó hírnévben a negyedik napon (*szerda*)

az 5561. év Sziván hó 22-én (*1801. június 03.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/17/33

(78)

XV. sor 44. sírkő

Itt nyugszik

a szerény asszony,

aki néhány éve magára maradt

és keze munkájával tartotta el fiait

Haile asszony

az áldott emlékü a tiszteletreméltó férfi, Mose lánya

elhunyt a negyedik napon (*szerda*),

az 5562. év Svát hó 03-án (*1802. január 06.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/46

(79)

II. sor 56. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi,

aki egész életében a becsületesség és tisztesség útján járt

a tiszteletreméltó férfi Cvi Hirsch

az áldott emlékü Simon fia

Kromnowból

elhunyt az ötödik napon (*csütörtök*)

az 5563. év Niszán hó 29-én (*1803. április 21.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/23

(80)

XV. sor 23. sírkő

Elhunyt Avraham (1Móz. 2,8)

jó hírnévben és őszinte volt

Istennel és emberrel,

ő aki kedves férfi,

a tiszteletreméltó férfi Avraham

áldott emlékü Mose Ahkenáz fia

elhunyt Sziván hó 19-én az 5563. évben (1803. június 09).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/18/37

(81)

XVI. sor 40. sírkő

Itt nyugszik a

szerény asszony

Malka asszony,

Meir lánya

elhunyt az első napon

5563. év Tamuz hónapban (1803. június 216.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/16/49

(82)

XIV. sor 50. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte és tisztességes férfi,

aki cselekedeteiben hű volt Istenhez

Ziszkind úr,

aki az áldott emlékü Jozsef Szegal fia

aki elhunyt a negyedik napon (*szerda*)

az 5564. év Márhesván hó 10-én (1803. október 26.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/18/39

(83)

XVI. sor 42. sírkő

Itt nyugszik

Szorel asszony

az áldott emlékü tiszteletreméltó férfi, Ichák Hirsch lánya

elhunyt 5564. év Hanukáján, Tévé hó 02-án (1803. december 17.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/14/47

(84)

XIII. sor 57. sírkő

Itt nyugszik

a nagymama, aki

megérte látni a negyedik nemzedéket,

a fontos asszony, az Örökkévaló által szeretett

Raizel asszony

az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Dov Beer lánya,

Trebitschből

elhunyt 5564. év Ádár hó 12-én (1804. február 24.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

(A sírkő nem azonosítható)

(85)

XV. sor 9. sírkő

Itt nyugszik

és Mózes felment a mennybe

ő az őszinte férfi

Mose

az áldott emléké tiszteletreméltó férfi, Joszef fia

elhunyt 5564. év Ijár hónap kezdetének előestéjén (1804. április 12.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/63

(86)

III. sor 64. sírkő

Itt nyugszik

a férfi Mose, aki

az Örökkévaló előtt imádkozott,

haladt az útján és

kiöntötte szívét, mint vizet imádságaiban (*Siralmak könyve* 2,19)

kora reggeltől sötétedésig a zsinagógában volt,

őszinte volt

Mose

az áldott emléké Hnokh fia

Prágából

aki elhunyt és eltemették az ötödik napon (*csütörtök*),

Ijár hó 22-én az 5564. évben (1804. május 03.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/20/24

(87)

XVIII. sor 34. sírkő

Itt nyugszik

a szerény asszony
Jentel
Joel lánya
Tritschból
elhunyt a második napon (*hétfő*)
5564. év Tamuz hó 9-én (*1804. június 18.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe ékébe.

A/6/68

(88)

III. sor 69. sírkő
És Jakov elutazott és sátrat épített (*1Móz. 33,17*)
legyen lelke Isten árnyékában
Izrael igazainak és jámborainak lelkével együtt:
mert Istenbe vetette hitét:
a tiszteletreméltó férfi, Jakov
aki az áldott emlékü Jisszakhar Beer fia volt,
aki láthatta a negyedik nemzedékét
elhunyt igen idős korában,
Tamuz hó 22-én az 5564. évben (*1804. július 01.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/24

(89)

XI. sor 24. sírkő
Itt nyugszik
Joszef
Aszer (*Ascher*) fia
Nagymartonból,
aki elindult útjára eltartani a háza népét,
és itt halt meg és temették el
5564. év Elul hó 08-án (*1804. augusztus 15.*).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/49

(90)

II. sor 58. sírkő
Az idős férfi, aki bölcsességet szerzett
törekedett, fáradozott
egész életében keze munkájából élt,
és ennek ellenére szentelt időt a Tórának
a tiszteletreméltó férfi *Bonem*
aki a tiszteletreméltó férfi, Menahem fia
Nikolsburgból

elhunyt Jom Kippur napján az 5565. évben (5565. Tisri 10.- azaz 1804. szeptember 15.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/25

(91)

XI. sor 25. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte és istenfélő férfi

tiszteletreméltó férfi Smuel Jehuda

az áldott emlékű Ichák fia.

elhunyt 5565. év Tisri hó 28-án (1804. október 3.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/40

(92)

XI. sor 60. sírkő

Itt nyugszik

az istenfélő asszony,

aki dicsért volt

Gitl asszony,

a tiszteletreméltó férfi, Ruben Ichák lánya,

aki őrizte a parancsolatokat

és elhunyt jó hírnévben

5565. év Tévet hó 08-án (1804. december 10.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6A/26

(93)

IV. sor 27. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte és istenfélő férfi,

a tiszteletreméltó férfi Slomo

az áldott emlékű a tiszteletreméltó férfi, Natan Szegal fia

elhunyt 5565. év Svát hó 05. napján (1805. január 05.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/7/69

(94)

V. sor 70. sírkő

Itt nyugszik

az istenfélő asszony,

aki dicsért volt

Mahele asszony

Natan Szegal lánya,

aki megőrizte a parancsolatokat,
falatjából adott a szegényeknek,
elhunyt jó hírnévvel
szent Sábát napján
5565. év Svát hó 26-án (1805. január 26.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/37

(95)

III. sor 36. sírkő

Elment a férfi Lévi nemzetségéből (2Móz. 2,1)
kísérje Isten a lelkét Izrael igazainak és jámborainak lelkével
a mennybe Isten szárnyai alá,
és teste nyugodjék nyughelyén békében
a Megváltó eljöveteleig
kavod harav ravi Jakov Leib
az áldott emlékű Natan Szegal fia volt
Bánhidáról
elhunyt Ádár Rishon hónap 15-én az 5565. évben (1805. február 14.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5A/16

(96)

II. sor 26. sírkő

Simeon eltűnt
és Benjamin Zeevet
aki ismeretes Wolfként,
magához emelte az Örökkévaló tőlünk.
Ó, szépség, amely veszendőbe megy (*Berakhot* 5:2)
felnőve bölcs férfivá vált
a kiváló rabbink, *morénu verabénu harav ravi* Simeon Wolf,
az áldott emlékű Mordekháj Arenstein megboldogult fia
aki elhunyt és eltemették
számos dicsérettel a negyedik napon (*szerda*)
Sziván hó 15-én az 5565. évben (1805. június 12.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/61

(97)

III. sor 62. sírkő

Itt nyugszik
és Henokh Istennel járt,
és eltűnt, mert Isten
magához vette (*II Móz. 5,24*)
ifjúságában, és nem érte meg élete felét

őszinte férfi volt, cselekedeteiben az Örökkévalóval és emberrel
jámbor és becsületes volt
istenfélelme megelőzte bölcsességét,
kavod harav ravi Henokh Leib
az áldott emléké a tiszteletreméltó férfi, Mose fia
elhunyt jó hírnévben,
Tévét hó 26-án az 5566. évben (1806. január 16.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/16/51

(98)

XIV. sor 52 sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi

aki minden cselekedetében becsületes és jámbor volt

Jozel

aki az áldott emléké *kavod harav ravi* Zalman Szegal fia

Askenázból.

elhunyt és eltemették

az 5566. év Niszán hónap első napján (1806. március 20.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6A/14

(99)

IV. sor 14. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte és tisztességes férfi

Meir,

aki az áldott emléké Getzel Szegal fia volt

elhunyt és eltemették jó hírnévvel a harmadik napon (*kedden*)

5566. év Niszán hó 06-án (1806. március 25.)

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/16/53

(100)

XIII. sor 54. sírkő

Nevezték a Siratás tölgyének (1Móz. 35,8):

Sírás mely együtt öleli át a testvéreket fájdalomban és sóhajjal (*Ézsaiás 35,10*):

nem hosszabbodtak meg örömben:

hanem elhagyták feleségeiket és fiaikat:

és nem értek el életük feléhez:

és elmentek útjaikon:

nyugodjatok békében a nyughelyeteken és keljete fel a feltámadásra atyáitok

lelkével

egyfelől

Avraham,
Jakov Leib fia,
elhunyt a hetedik napján Peszahnak az 5566. évben (5566. Niszán 21.- azaz 1806. április 09.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.
másfelől
a második fivér,
Ichák
az áldott emlékü Jakov Leib Szegal fia
elhunyt Lag Baomer napján az 5566. évben (5566 Ijár 18.- azaz 1806. május 06.).
Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/28

(101)

XI. sor 28. sírkő

Itt nyugszik

az őszinte férfi

aki minden cselekedetében jámbor és tisztességes volt,

a tiszteletreméltó férfi Abraham Herzl,

aki a tiszteletreméltó férfi, Meir fia

Nikolsburgból.

elhunyt a harmadik napon (*kedd*), Ijár hónap 25-én (*május 13*).

eltemették a következő napon, a negyediken (*szerda*), az 5566. év Ijár hó 26-án (1806. május 14.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/17/40

(102)

XV. sor 51. sírkő

Mózes a mennybe ment

őszinte férfi volt

istenfélő, és éveinek száma kevés,

a tiszteletreméltó férfi Mose

az áldott emlékü Teibel fia

Zsámbékról.

Elhunyt az 5566. év Sziván hó harmadik napján (1806. május 20.).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/12/29

(103)

XI. sor 29. sírkő

Cvi szaladt az útján

az élet útján:

őszinte férfi volt és félt az Eget:

gyakran járt a zsinagógába

sietve és nem lassan:

elment tőlünk kevés évvel és kevés nappal

ő volt a tiszteletreméltó férfi Cvi Hirsch

az áldott emlékű a tiszteletreméltó férfi, Mose fia

Paksról

elhunyt szent Sábát napján, Elul hónap 16-án (*augusztus 30.*)

és eltemették az első napon (*vasárnap*) Elul hónapban 17-én az 5566. évben (*1806. augusztus 31.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/56

(104)

VII. sor 63. sírkő

Mahale, Tirca (4Móz. 36,11)²⁵

az Ég és a föld teremőjének szemében

és elmozdult a mi előkelőink közül az élők földjére

idős korában és hét napra rá, hogy láthatta a negyedik nemzedékét,
szerény asszony volt

Mahale

az áldott emlékű Zenwill lánya,

elhunyt és eltemették Elul hó negyedik vagy 20. napján az 5566. évben (*1806. augusztus 18. szeptember 3.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/9/57

(105)

VI. sor 64. sírkő

Itt nyugszik

a fontos és szerény asszony

férjének koronája volt

fiainak dicsősége

az Örökkévaló parancsolatait vigyázta

Cirl

az áldott emlékű a tiszteletreméltó férfi, Mose lánya

elhunyt jó hírnévben

az 5566. év Elul hó 26. (*1806. szeptember 09.*).

Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

²⁵ A sor kettős értelmű, fordítható úgy is, hogy „Mahale kedves az Ég és föld teremőjének szemében”.

Goldberger Izidor eredeti leiratainak fordításai a rabbik, háznépük és fontos személyek sírköveiről

A fordítás alapjául szolgáló mű: *Hazofe Quartalis Hebraica*, Edd. Dr. L. Blau, Dr. M. Guttman és Dr. S. Hevesi, Tomus VII. Fasciculus 1., Budapest, 1922. 67-70.
Források a zsidóság történetéhez Magyarországon, Jisrael Goldberger, 1 (alef)
Az első sírkövek Tata városában [1740-től 1806-ig]

A/5/25²⁶

1)

(Aharon Kempner nevének héber kezdőbetűit tartalmazza a sírfelirat verse akrosztichonként, valamint a sorpárok közös végződése is tipográfiaiilag kiemelt)

És megtudta az egész gyülekezet, hogy meghal Áron (4Móz. 20,29)
Áron, aki szerette és követte a békét
Fensége elfordult és nem tér vissza ide,

aki rabbi és elnök volt közöttünk
Gyertyája negyven évig világított ránk

A keserűség hangjai hallatszanak városunkban
A nemzedékünk nagyjának elhalálózásával

Elhunyt és eltemették itt a közösségben, ahogyan óhajtotta
Imájában Istenhez fordult

Kérjük őt hallgassa meg a mi imáinkat is
Hatalmas igazságossága oltalmazzon minket
5573. év (1813. év). Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5/24

2)

A vének véne, a rabbi, a *gaon*, *morenu verabénu harav ravi*, Jozsef Kuttna, az itteni *Bét-din* feje, gyűjtetett össze a népéhez 5589. Tévét hó 10-én (1828. december 16.). Legyen a lelke belekötve az élet kötelékébe. Itt vannak elrejtve Isten emberének drága maradványai, mit keresel itt a földben, azok szomszédságában, akik jámborok voltak és testben látták Istent. Miért nem emelkedsz az égbe? Gyászol az ország, ahova utazott okulni és tanulni és bíraskodott viszályokban, sírás kerekedett felül rajtunk miatta, a dolgos férfiért, aki eltávoztál, keserűséget okozva feleségednek, lelkének nagysága, amely nem hagyta őt nyugodni, nézd szomját a Tóraért és tudásért, azonban vigaszt rejt számunkra, noha elhunyt az

²⁶ A Goldberger által használt eredeti sorszámok mellett, minden esetben közöljük a 2022/2023. évi kutatás során kidolgozott kataszternek megfelelő azonosítójelet is (parcella/sorszám/sírszám). A szerk.

igazságosság kísérője, ki az, aki megmutatja, mint te, (*Zsoltárok 25,12*), és elrendeli számunkra javítani a romlásokat (*II.Királyok 22,5*).

[Végrendeletét és rabbiságának iratait lásd a következőkben, az áldott emlékü Mose Szofer hozzá intézett válaszait pedig a Hatam Szofer (*című döntvénygyűjteményben*) Hotem Mishpat 119. Even ha-Ezer 2. rész 41.]²⁷

A/5/23

3)

Itt nyugszik a tisztelt urunk és atyánk, *morénu ve-rabénu* nyugodjék békében, szemünk fénye a rabbi, *morénu harav*, az áldott igaz emlékü, Aharon Kuttna, betöltötte megvénült apja, az áldott igaz emlékü *k gaon* helyét, rabbi, tanár, *morénu harav* itt a tatai szent községben, fáradságos erőfeszítéseket tett a Tórában éjjel és nappal, ifjúságától felnőtté válásáig és fennmaradtak utána áldások, kiváló újítások (*kommentárok*), írásművek, szinte a teljes talmudhoz, az aggadikus könyvei kivételével. Elhunyt a harmadik napon (*kedden*), Kislév hó 12-én (*december 02-án*). Eltemették nagy tisztességgel és keserű gyászbeszéddel a negyedik napon (*szerda*), ugyanabban a hónapban, 14-én az 5634. évben (1873. *december 04. azonban ez csütörtöki nap, elírás történhetett a temetés napjának feljegyzésében.*) Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Fia, R' Shalom Kuttna Eisenstadt városban a Bét-din feje, és unokája, az áldott emlékü R' Joszef Nobel Tata város Bét-dinjének feje, azután Halberstadt város bét midrásának rabbija adták ki tanításának szavait Mishat Aharon (Paks, 1901) című könyvben. Lásd az életéről a bevezetőt.]²⁸

A/5/21

4)

Amelyet építettek az ember fiai (*1Móz. 11,5*), a hiányzó ember: Emlékezni atyjukra, az idős, nagyszerű, nemes lelkűre, *morénu verabénu harav ravi* Avrahamra, aki a az áldott igaz emlékü, a nagy fényű, *morénu verabénu harav ravi* Aharon Kempnernek a fia, aki itt, Tatán a Bét-din feje volt, ő Avraham, a férfi, aki jártas mindkét tanításban, a vallási és polgári törvényekben: családja tekintélye, helye és népe dicsősége. És elhunyt, idős korában Tisri hónap 22-én (*semini atzeret*) az 5622. évben (1861. szeptember 26.).

Istenhez visszatért, visszatért a szél meghajlítani a mennyország fáit, látható a király előtt (*Eszter 1,14*), hogy mikor, az titok. És ők elkísérik az őt megillető helyre. Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

/Az utolsó bekezdésben a szavak elején nevének a kezdőbetűi kiemelésre kerültek akrosztichonként./

²⁷ Goldberger Izidor megjegyzése.

²⁸ Goldberger Izidor megjegyzése.

A/5/20

5)

Akik építették neki, az elhunyt asszony fiai: Emlékezni az idős, kiváló nemes lelkű anyjukra, a fontos és drága asszonyra, Gutrit asszonyra, nyugodjék békében az áldott igaz emlékű, Avraham Kempner *morénu verabénu harav ravi*, a kiváló rabbi felesége. Elhunyt jó hírnévben, idős korban, 72 évesen, a harmadik napon (*kedd*), Niszán hó 29-én (*április 25.*). Eltemették nagy tisztességgel, gyászbeszédet mondva, elsiratták fiai és minden ismerőse az ötödik napon (*csütörtök*), Ijár hónap elején az 5625. évben (5625. *Ijár 01.- azaz 1865.április 27.*). Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/5/18

6)

Itt nyugszik a tisztelt vének véne, a hithű, kiemelkedő, pompás, istenfélő, útjában jámbor férfiú Avraham Nobel, nyugodjék békében. Elhunyt jó hírnévben, a harmadik napon (*kedd*), Tévet hó 19-én (1861. *január 01.*), és eltemették nagy tisztességgel ugyanabban a hónapban 20-án az 5621. évben (1861. *január 02.*).
(Az alábbi költemény sorai az elhunyt nevének héber betűivel kezdődnek.)

Isten rendelte, szavait cselekedte Avraham

A nagy hatalmú rejtekhely, nevezik magasztosnak, ő, Avraham úr

Az égbolton az élet fényének látására felkeltek Avraham fiai

Hiszen igen rendkívüli történt Avraham népének körében

A lélek örömét, a szabadság magasztosságát vedd magadnak Avraham.

A/5/17

7)

Itt nyugszik a drága, szerény asszony, férjének koronája és fiainak dicsősége, Petscha Nobel asszony, nyugodjék békében. Elhunyt jó hírnévvel, szent Sábát napján, Sziván hó 16-án (*május 25.*), és eltemették nagy tisztességgel az első napon, ugyanebben a hónapban 17-én az 5621. évben (1861. *május 26.*).

(Az alábbi költemény sorai nevei héber betűivel kezdődnek.)

Itt a sír, férfi koronája, ő ragaszkodott Avrahamhoz

halálában is, tiszteletre nyugszol Avraham Siratás tölgye (sírja) alatt

Fény harmata harmatod, kedves árnyéka árnyékod

ezért benned biztos Avraham szíve

jó hírnevet szerztél magadnak a legfelső égben, mivel érkezett Abrahám kedvesed idejében

a fenséged, a kedves jámborság, mi benned lakozik, kiválasztott

Avraham magjára.

A/5/16

8)

Itt nyugszik a drága, szerény, szellemében jámbor és kedves asszony, aki jószívú, férjének koronája, fiainak dicsősége, Ziszel Nobel asszony, nyugodjék békében, szeretett felesége a rabbinak, Icháknak, világítson fénye, aki hithű volt, *cádikok*

leszármazottja, jámbor és egyetlen lánygyermek, aki teremtetett szüleinek urunknak, *morénu verabénu harav ravi*, a rabbi és *gaon*, éleseszű, kiváló, híres, csodás cádiknak, az áldott emlékű rabbi Aharon Kuttának, aki itt a Bét-din feje volt, és egyetlen lánya anyjának a rabbi feleségének, aki cádik lánya, Mirel asszonynak, nyugodjék békében, istenfélő lelkű, szívébe plántálva a tisztalelkűséggel és istenfélelemmel, ami értelmet ad neki (*Jób 32, 8*): szomorkodnak és gyászolják fiai keserűséggel a szívükben, jaj. A napon melyen megteremtették a fényeket, akkor elsötétült a mi fényeinkből és a hónap, amely a vidámságnak szentelődött, számunkra a gyászolásé és sóhajé lett! Mert a negyedik napon, a temetőben Ádár hónap elejének estéjén (5640. *Svát 30.- 1880. február 12.*), anyát gyászolva komoran lépdeltünk! Ezen a napon lehullott a korona a fejünkről, elhunyt igazhitű anyánk 62 évesen. Eltemették tisztességgel a következő napon Ádár hó elején az 5640. évben (1880. *február 13.*).

A/5/22

9)

Az idős, drága, Tórában jártas, az említett rabbi veje, itt nyugszik R.'Jichák Nobel, nyugodjék békében, elérkezett útja végére az Örökkévaló Tórájának tanulmányozásában fáradozva és tanulva, ezen két dolog miatt érdemesült megházasodni az áldott igaz emlékű, az igazi *gaon*, *morénu harav* Aharon Kuttna lányával, aki itt nyugszik az ő szent szomszédságában! építette házat oldalra társától a tiszta és szerény Zissel asszonytól nyugodjék békében és meghagyta hátrahagyott fiainak Isten útját őrizni és betartani parancsolatait, mint jellemesek és igazak. Elhunyt jó hírnévvel, 80 évesen, az ötödik napon (*csütörtök*), Kislév hó 21-én az 5644. évben (1883. *december 20*). Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[MAHARAK rövidítés a feloldás *morénu harav* Aharon Kuttna.]²⁹

A/4/12

10)

Gyászének lesz (*Ezékiel 19,14*) a fájó szívben, apátlan árvák lettünk (*Siralmak könyve 5,3*). Itt nyugszik a rabbi, a *gaon*, a vallási gyülekezetének vezetője, *morénu verabénu harav ravi*, Avraham Mordekháj, Mose fia, nyugodjék békében, közösségének atyja, *cádik*, szerény és dicsőséges védelmezője nemzedékének. Elhunyt Sábát este, Tévet hó 06-án az 5671. évben 1911. *január 06.*). Anyja neve Hana

Eerős igazságában, fáradozik az Örökkévalóért minden erejével és jámborságának erejével és egyenes szívének logikájával és nyelvének szavával, magas szintre emelte műveltségét a Tórában és az értelemben, közösségének tagjainak vezetője, szerény és türelmes, panasz nélkül az Ég parancsolatait tanította népének kiválóságainak, a drága és szerény léleknek, kitartóan a tanítások megőrzésére törekedett, egyenes úton járt, álló oszlop és értő szellem az ég általi bölcsességet építette a könyv szavai szerint lelkükben és a Tóra

²⁹ Goldberger Izidor megjegyzése.

értelmével. Fiainak fájdalmára az ajándékok ajándéka, ragyogó szónok hunyt el, aki szívében istenfélő az egészség szeretetével és a tűrőképesség ajándékával, szeretettel fogadta és hitében nem ingott meg, cádikként és jámborként állt az egykori próbatételekben az Örökkévaló előtt, jámborsága örökké fenn marad. Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Lásd róla, amit fia adott ki rabbi szolgálatának 40. évfordulójának jubileumára. Hevesi Simon: Jubiláris emlékmű Handler Márk tatai rabbi 40 éves hivatali jubileuma alkalmából (Lugos, 1904) ott a képe is megtalálható.]³⁰

A/4/11

11)

Szemeinkből folytak a könnyek, mert lehullott fejünk koronája. Itt nyugszik a szerény, jámbor asszony, a rabbi felesége, Jantel asszony, Smuel ha-Kohen lánya, nyugodjék békében, felesége a rabbinak, *morénu verabénu harav ravi* Avraham Mordekhai-nak, Isten vigyázza őt. Elhunyt az ötödik napon (*csütörtökön*), 5668. Ádár Rishon hó 11-én (1908. február 13-án) Isten vele volt, házának szíve volt mindenkoron, férjének és fiainak dicsősége, övé a hódolat (*Zsoltárok 65,2*) igaz szeretet, a tiszta elméje az oltár tűzszikrájaként világított és tiszta arany menóraként csillogott, igazságot szerető, lelkében finom és előkelő, az Örökkévalóért fáradozó, hatalmas szívének erejével ragaszkodott az Örökkévalóhoz, fenséges csoda az állhatatos jámborságában, nem utolsósorban ő férjének, szeretett drága lányának áldozatos, szorgalmas, az Örökkévalót szolgáló munkával házat épített, amely örökre Isten oltárának szentségéhez tartozik, kérdezzétek tanulságát és dicséretét, Isten ismeri útját (*Jób 28,23*) és tudja értékét. Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

A/6/41

12)

A köre feljegyeztetett siessetek fiaim, siessetek lányaim imádkozni jönni együtt teljes szívetekből a síromnál a lelkem javáért, és ömöljön értem könnyetek a Seregek urához (*Jeremiás 20,12*), az én Istenemhez sírva, és hallva a sírás hangjait, talán megbocsát nekem és könyörületes lesz velem, ha Isten mellettem lesz, én is érdeketekben öntöm ki (*Zsoltárok 142,3*), a Kősziklám és megváltóm előtt (*Zsoltárok 19,15*) hallgattassék meg imám és kérésem, és ezáltal térjete meg hittel házaitokba és az Örökkévaló mindig segítségetekre lesz, ezt írta kezem, ti írtok akaratotok szerint, azonban ne dicsőítsetek, ez része minden munkámnak (*Prédikátor 2,11*).

[A másik oldalon bevésésre került:]

Itt nyugszik az *igaz* és jellemes férfi, a tisztelt *kavod harav* Leib Szarvas, aki elhunyt szent Sábát napján és meghalt 82 évesen, Szukkot hetedik napján (*Hosanna rabba*)

30 Goldberger Izidor megjegyzése.

az 5627. évben (5627. Tisri 21. azaz 1866. szeptember 30.). Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[A Szukkot hetedik napja 1866-ban nem esett Sábátra, hanem az első napra (vasárnap), alulról a harmadik sorban kellett volna lenni az eltemették szónak az elhunyt szó alatt.]³¹

A/5/45

13)

Per laborem ad honorem. Itt nyugszik a drága, kedves és országszerte híres *morénu harav* Mose Fischer von Farkasházy, ő Mose a Tórával felövezett férfi, aki megmentő férfiúként Istenünk Tórája és a szent vallásunk mellett, amely örökségül rendeltetett Jakov közösségének (V. Móz. 33,4) tetteikkel lépett fel változtatás nélkül és hiba nélkül és emelte az ő tiszteletének a dicsőségét az ország uralkodóinál, akik előtt megjelent. Urunk a tiszteletreméltó király dicsővé tette és emelte nevét az ország és részeinek legbőkezűbb nevei közé, mivel őt a királyságában szorgalmas embernek látta (*Példabeszédek* 22,29). Gondolkodott a híres porcelángyár épületének magalapításában Herend faluban, elsőként az országban, állhatatos és ragyogó szelleme haladt a maga útján (*Józsua* 2,16)! És elhunyt 81 évesen, a harmadik napon, Eszter böjtjének napján (*keddet jelöl a felirat, valójában a negyedik napon, szerdán veádár hó 13. február 25.*). És eltemették Purim susán napján az 5640. évben (5640. veádár 15.- azaz 1880. február 27.) . Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

[Eszter böjtje 1880-ban nem esett a harmadik napjára a hétnek, hanem a negyedik nap a böjt ideje.]³²

A képe és a Peszah rendjének a tiszteletére való jelentős műalkotásnak a porcelán tálnak képét lásd a Mult és Jövő folyóiratban IV. 414-415, és szintén lásd Dr. Lederer Sándor cikkében: Fischer Moric (Egyenlőség XLI 15-16. Budapest 1922. ápr. 15. 14-15. lap.)³³

A/5/44

14)

Per laborem ad honorem itt nyugszik a drága, szerény, erkölcsös Malka asszony, aki tetteiben jámbor és igazságos volt, 60 éven keresztül férjének jobbán állt, aki a tisztelt, dicsőségéért megkoronázott férfi, és aki tiszteletet kapott a királyoktól és a grófoktól, az áldott emlékü, *morénu harav* Mose Fischer, a túlvilágra költözött születésének 89. évében, szent Sábát napján, Tévét hónap 05-én az 5647. évben (1887. január 01.). Az Örökkévaló legyen vele. Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

31 Goldberger Izidor megjegyzése.

32 Goldberger Izidor megjegyzése.

33 Goldberger Izidor megjegyzése.

B/5/6

15)

Itt nyugszik, mi dolgod itt, ki lesz itt a tied? mivel itt vágattál sírt (Ézsaiás 22,16). Halott? Nem halott, örökéletű a lelke a mennyben van, felemelkedik a mennyország szentélyébe. Mondjátok a cádiknak, hogy jó lesz a dolga, mivel cselekedeteik gyümölcseivel élnek (Ézsaiás 3,11), ő volt a szent Izrael *gaonja* és dicsősége, és mondják neki, miként hulltál alá az égből csillag, aki a hajnal fia (Ézsaiás 14,12), mivel a Seregek ura rendelt, ki szegné meg (Ezsaiás 14,27), sötét lesz a nap feljövetelekor és a föld nem tündökölhet (Ézsaiás 13,10), nyissátok meg a kapukat, hogy bejöjjön a cadik, a hit őrzője (Ézsaiás 25,2) és lesznek halottaid, mint harmatod a harmat fénye (Ézsaiás 25,19), a cádik és jámbor *morénu harav* Gershon Leib Bergel meghalt 94 éves korában, az ötödik napon (*csütörtökön*), az 5654. év Tamuz hó 01-én (1894. július 05.). Legyen a lelke belekötve az élet kötésébe.

Handler Márk, főrabbi és feleségének sírköve (jobbról balra)